

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЮРИДИЧНІ НАУКИ
Випуск 6-2

Херсон-2015

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Стратонов Василь Миколайович – ректор Херсонського державного університету, д.ю.н., професор, заслужений юрист України

Заступники головного редактора:

Бевзенко Володимир Михайлович – професор кафедри адміністративного та господарського права Херсонського державного університету, д.ю.н., професор

Шапошиников Костянтин Сергійович – декан факультету економіки і менеджменту Херсонського державного університету, д.е.н., доцент

Відповідальний секретар:

Сотула Олександр Сергійович – доцент кафедри галузевого права Херсонського державного університету, к.ю.н., доцент

Члени редакційної колегії:

Галунько Валентин Васильович – директор Інституту права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», професор кафедри адміністративного та господарського права Херсонського державного університету, д.ю.н., доцент

Кафарський Володимир Іванович – професор кафедри теорії держави і права Херсонського державного університету, д.ю.н., професор, заслужений юрист України

Волошин Юрій Олексійович – завідувач відділу теорії і практики законотворчої діяльності, директор Української школи законотворчості Інституту законодавства Верховної Ради України, д.ю.н., професор

Конопльов В'ячеслав В'ячеславович – д.ю.н., професор, іноземний член Національної академії правових наук України, заслужений юрист України

Литвинов Олексій Миколайович – завідувач кафедри кримінального права та кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Літвін Валерій Валерійович – професор кафедри галузевого права Херсонського державного університету, к.ю.н.

Лукашевич Віталій Григорович – завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Класичного приватного університету, д.ю.н., професор, заслужений юрист України

Мельник Роман Сергійович – професор кафедри адміністративного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д.ю.н., старший науковий співробітник

Мікулін Віктор Петрович – Вища експертна рада України, д.ю.н., професор

Монаснюк Антон Олексійович – проректор Класичного приватного університету, д.ю.н., професор, заслужений юрист України

Сайчин Олександр Сергійович – професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Класичного приватного університету, д.ю.н., професор

Слінько Сергій Вікторович – професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Стрельцов Євген Львович – вчений секретар Південного регіонального наукового центру Національної академії правових наук України, член-кореспондент Національної академії правових наук України, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Фріс Павло Львович – завідувач кафедри кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Шишка Роман Богданович – завідувач кафедри цивільно-господарських дисциплін Ірпінської фінансово-юридичної академії, д.ю.н., професор

Шутак Ілля Дмитрович – професор кафедри теорії та історії права Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, д.ю.н., професор

Чертова Надія Андріївна – завідувач кафедри міжнародного права і порівняльного правознавства Північний Арктичний федеральний університет імені М.В. Ломоносова, д.ю.н., професор (Російська Федерація, м. Архангельськ)

Гармаєв Юрій Петрович – завідувач кафедри організації прокурорсько-слідчої діяльності Іркутського інституту підвищення кваліфікації прокурорських працівників Генеральної прокуратури Російської Федерації, д.ю.н., професор (Російська Федерація, м. Іркутськ)

Кубічек Павол – декан юридичного факультету Університету імені Коменського, д.ю.н., професор (Республіка Словаччина, м. Братислава)

Рябініна Тетяна Кимівна – завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Південно-Західного державного університету, к.ю.н., професор (Російська Федерація, м. Курськ)

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки» є фаховим виданням на підставі Наказу МОН України від 10 жовтня 2013 року № 1411 (додаток № 5).

**Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Херсонського державного університету
(Протокол № 6 від 29.02.2016 р.)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 19746-9546Р
від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

- Ампілогов О.В.** ВЗАЄМОДІЯ ПРОКУРАТУРИ УСРР З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ
ТА СУДОВИМИ ОРГАНАМИ.....9
- Лисенко С.О.** ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....14

СЕКЦІЯ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

- Грушко Ж.В.** ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ СПІВРОБІТНИЦТВА
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....19
- Денєга О.П.** НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДЕРЖАВИ
ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....23

СЕКЦІЯ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

- Вдовічен В.А.** ОБЛІКОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ.....27
- Гутаревич Н.О.** ЗМІШАНА ФОРМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....32
- Зубрицький М.І.** ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....35

СЕКЦІЯ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

- Хатнюк Н.С., Побіянська Н.Б.** ТЯЖКІ ОБСТАВИНИ ТА ЯВНО НЕВИГІДНІ УМОВИ
ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ЯК ПІДСТАВА ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕДІЙСНИМ40

СЕКЦІЯ 5

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Артюх Ю.І.** ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ.....48
- Багрій В.А.** СПІВВІДНОШЕННЯ ДОДАТКОВОЇ ТА ОСНОВНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....52
- Беспалов О.О.** ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДДІВ В УКРАЇНІ.....55
- Бортник С.М.** СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ТРУДОВОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ПРОСУВАННЯ ПО СЛУЖБІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....59
- Васильєва І.А.** ПРАЦЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ПРЕДМЕТ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА.....63
- Ганечко О.М.** ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....67
- Гета Д.С.** СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПРАЦІВНИКА.....71
- Дарсанія Л.В.** ПОНЯТТЯ РИЗИКУ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ
ТА ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....74

Дашутін І.В. НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ.....	79
Журавель В.І. СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОЛЕКТИВНИХ ФОРМ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ.....	83
Занфірова Т.А. СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	87
Луцюк П.С. ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	90
Любчик О.А. ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ КОДИФІКАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	93
Мацюк В.Я. ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ.....	97
Падалка А.О. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ТРУДОВОГО РОЗПОРЯДКУ.....	101
Сайнецький О.П. ФОРМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	105
Севостьянова Н.І. ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	109
Тиха А.П. ПОРЯДОК ЗМІНИ УМОВИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ПРО МІСЦЕ РОБОТИ.....	113
Уварова Н.В. ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ У ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ.....	116
Черкунов О.В. КЛАСИФІКАЦІЯ ГАРАНТІЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	120
Шевченко Н.М. МЕТА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОХОРОННИХ ВІДНОСИН У ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	124

СЕКЦІЯ 6

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Андрєєв А.В. ПОНЯТТЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	128
Батіг Р.В. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ПРИТЯГНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	132
Бриль К.І. КЛАСИФІКАЦІЯ ФУНКЦІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	136
Губська О.А. ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ДЕЯКИХ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	140
Діденко С.В. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБІГУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ.....	143
Єщук О.М. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ.....	148
Іванюк В.І. КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	152
Коваленко А.О. ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	155
Кравченко І.О. СУТНІСТЬ ЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	159
Марченко В.В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	164

Моргун В.П. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНИХ ФЕДЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	168
Панченко Г.В. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ.....	171
Половченя А.Б. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	174
Пчелін В.Б. СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	178
Слюсаренко С.В. ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ.....	181
Терещук О.Д. СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПРАВООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	185

СЕКЦІЯ 7

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Мельниченко С.П. КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....	190
Сімонович Д.В. УГОДА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ ЯК ПРОЯВ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	194

СЕКЦІЯ 8

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Глуханчук О.В. ДО ПИТАННЯ ВИРІШЕННЯ ОКРЕМИХ ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В АСПЕКТІ ПЕРЕГЛЯДУ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ.....	197
Мамедов Г.А. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	201
Мироненко Т.Є. ПРОКУРАТУРА В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	206

СЕКЦІЯ 9

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Куцевич М.П. ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКА ЗАСОБАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....	210
Павліченко В.М. ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА КАЗАХСТАНУ У СФЕРІ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	213
Подолька С.А. ДОСВІД ПОЛЬЩІ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	217
Сіроха Д.І. СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ У СФЕРІ ПРАЦІ.....	221
Чопик Н.В. ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	225
Яворська Н.О. МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ.....	228

УДК 347.998.8

СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Пчелін В.Б., к. ю. н.,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розкривається сутність та ознаки суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин. Аналізуються підходи вчених щодо визначення сутності категорії «суб'єкт», здійснюється її порівняння із категорією «учасник». Визначаються характерні ознаки суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин. Надається авторське бачення сутності поняття «суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин».

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, адміністративні процесуальні правовідносини, суб'єкти правовідносин, учасники адміністративного процесу.

В статті раскрывается сущность и признаки субъектов административных процессуальных правоотношений. Анализируются подходы ученых к определению сущности категории «субъект», осуществляется ее сравнение с категорией «участник». Определяются характерные признаки субъектов административных процессуальных правоотношений. Предоставляется авторское видение сущности понятия «субъекты административных процессуальных правоотношений».

Ключевые слова: административный процесс, административное судопроизводство, административные процессуальные правоотношения, субъекты правоотношений, участники административного процесса.

Pchelin V.B. THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS.

The article reveals the essence and characteristics of subjects of administrative legal proceedings. We analysed the scientists' approaches to the definition of such category as "subject" and carried out its comparison with category of "participant". We defined the characteristics of the subjects of administrative legal proceedings. The author proposes the definition of "administrative procedural legal entities".

Key words: the administrative process, administrative proceedings, administrative legal proceedings, subjects of legal relations, participants of the administrative process.

Постановка проблеми. Як визначено в процесуальному законодавстві, адміністративний процес являє собою правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства, тобто діяльності адміністративних судів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ [1]. Вищенаведені врегульовані процесуальним законодавством правовідносини у науково-правових колах позначають як адміністративні процесуальні. Одним із основних структурних елементів адміністративних процесуальних правовідносин виступає їх суб'єктний склад. А тому визначення сутності суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин позитивним чином впливає на встановлення змісту й особливостей таких правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адміністративні процесуальні правовідносини та їхні окремі складові, зокрема суб'єктний склад, виступали предметом наукових пошуків у працях таких учених-правознавців, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.М. Бевзенко, С.В. Глуценко, Р.А. Калюжний, І.Б. Коліушко, А.Т. Комзюк, Р.О. Куйбіда, Р.С. Мельник, О.М. Пасенюк, О.П. Рябченко, О.Ю. Синявська, С.Г. Стеценко, М.М. Тищенко й інших. Вищенаведені вчені, без сумніву, внесли значний вклад у дослідження особливостей адміністративних процесуальних правовідносин, висновки та рекомендації, що містяться в їхніх працях лягли в основу вдосконалення національного законодавства. Разом із тим,

сутність суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин розкривається не однозначно, що вказує на дискусійний характер цієї проблематики й обумовлює актуальність обраної тематики. Тому метою представленої наукової статті є визначення сутності поняття суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення поставленого вище наукового завдання здається неможливим поза з'ясуванням сутності такої категорії як «суб'єкт». Так, із семантичного сенсу слово суб'єкт тлумачать у таких значеннях:

- істота, здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності;

- особа, група осіб, організація тощо, яким належить активна роль у певному процесі, акті;
- особа чи організація як носій певних прав та обов'язків;

- людина як носій певних фізичних і психічних якостей; людина як об'єкт дослідження; людина, особа тощо [2, с. 1408–1409].

В юридичній енциклопедичній літературі зміст досліджуваної категорії розкривають як фізичну або юридичну особу, яка є учасником національних чи міжнародних правовідносин. При цьому фізична особа є індивідуальним, а юридична особа – колективним суб'єктом правовідносин [3, 680]. З аналізу вищенаведених позицій витікає, що категорію «суб'єкт» розкривають за допомогою схожої категорії

«учасник». Слово «учасник» у сучасній українській мові визначають, як:

- той, хто бере чи брав участь у чому-небудь;
- той, хто входить до складу якої-небудь організації, об'єднання тощо [2, с. 1522].

У науково-правових колах прослідковуються різні підходи щодо співвідношення понять «суб'єкт правовідносин» і «учасник правовідносин». Деякі з учених вважають їх синонімічними, оскільки суб'єкт правовідносин є їх реальним учасником [4, с. 101]. Наприклад, на думку Т.С. Ківалової, суб'єкт правовідносин – це фактичний учасник правових зв'язків, який уже бере в них участь [10, с. 166]. Інші науковці суб'єкта правовідносин розглядають лише як потенційного їх учасника [5, с. 123]. Наприклад, І.А. Сердюк зазначає, що поняття «суб'єкт правовідносин» та «учасник правовідносин» нетотожні, оскільки суб'єкт правовідносин – це особа, потенційно здатна бути учасником правовідносин, водночас як учасник правовідносин – це реальний учасник цих правових відносин [9, с. 107]. Зазначимо, що більш вдалою, на нашу думку, здається позиція щодо визначення суб'єкта правовідносин їх реальним учасником. Однак з точки зору адміністративних процесуальних правовідносин у цьому контексті треба зробити декілька уточнень.

Так, набуття статусу суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин можливе за наявності у відповідної особи адміністративної процесуальної правосуб'єктності. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність, як і будь-яка інша, складається із правоздатності та дієздатності. Як витікає з аналізу ч. 1 ст. 48 Кодексу адміністративного судочинства від 6 липня 2005 року (далі – КАС України) адміністративна процесуальна правоздатність являє собою здатність мати процесуальні права й обов'язки в адміністративному судочинстві й визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими та службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами) [1].

Своєю чергою, адміністративна процесуальна дієздатність у положеннях КАС України (ч. 2 та ч. 3 ст. 48) визначена двома аспектами. По-перше, йдеться про адміністративну процесуальну дієздатність фізичної особи – здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права й обов'язки, зокрема, доручати ведення справи представникові, що належить фізичним особам, які досягли повноліття й не визнані судом недієздатними, а також фізичним особам до досягнення цього віку в спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь [1]. До досягнення повноліття фізичні особи можуть самостійно реалізовувати свої процесуальні права й обов'язки, тобто бути суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин, наприклад, у спорах з приводу одержання паспорта громадянина України, реєстрації зміни імені, притягнення до відповідальності за вчинення

адміністративного проступку (учасниками відповідних правовідносин можуть бути фізичні особи, які досягли 16-річного віку), спори з приводу легалізації молодіжних і дитячих громадських організацій (засновниками таких організацій можуть бути фізичні особи, які досягли 15-річного віку) тощо [6, с. 157]. По-друге, існує адміністративна процесуальна дієздатність органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій (юридичних осіб) – здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права й обов'язки, зокрема доручати ведення справи представникові [1]. Отже, лише тільки внаслідок наділення особи повною адміністративною процесуальною правосуб'єктністю вона може набути правового статусу суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин. У цьому контексті зазначимо, що процесуальним законодавством визначено випадки, коли внаслідок звернення зацікавленої особи до адміністративного суду з адміністративним позовом провадження в адміністративній справі відкрито не буде внаслідок відсутності в такій особі адміністративної процесуальної правосуб'єктності. А значить вона й не набуде статусу суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин. Наприклад, у ст. 108 КАС України встановлено, що позовна заява повертається позивачеві, якщо він не має адміністративної процесуальної дієздатності. Більше того, як визначено у ст. 109 вищезазначеного нормативно-правового акта, суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі лише, якщо заяву не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. При цьому повторне звернення тієї ж особи до адміністративного суду з таким самим адміністративним позовом, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається [1].

Окрім вищенаведеного, у визначенні сутності суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин необхідно враховувати, що процесуальне законодавство не оперує цим терміном, проте вживає термін «учасники адміністративного процесу», хоча й не розкриває його змісту. Зокрема, Глава 5 Розділу 2 КАС України має назву «Учасники адміністративного процесу». При цьому в ст. 3 вищезазначеного нормативно-правового акта адміністративний процес визначено як правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства [1]. Із чого можна зробити висновок, що в наведеному випадку йдеться про суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин. Разом із тим, аналіз Глави 5 Розділу 2 КАС України свідчить, що законодавець до учасників адміністративного процесу відносить осіб, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники), а також інших учасників адміністративного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач) [1]. Серед учасників адміністративного процесу законодавець не називає такого основного суб'єкта адміністративних проце-

суальних правовідносин як адміністративний суд. Як зауважує авторський колектив навчального посібника «Адміністративний процес України», суд є обов'язковим і головним учасником адміністративних процесуальних правовідносин, оскільки саме він захищає та поновлює порушені, оспорювані права, свободи чи інтереси фізичних та юридичних осіб. Розгляд і вирішення публічно-правового спору та постановлення в адміністративній справі офіційного рішення поза судом неможливе [7, с. 70]. Зазначене обумовлене дією конституційного принципу, відповідно до якого правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються [8]. А тому можна зробити висновок, що поняття «суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин» є ширшим за поняття «учасники адміністративного процесу», оскільки, окрім таких учасників, включає в себе також і адміністративний суд.

Завдяки аналізу вищезазначених позицій видається можливим назвати характерні ознаки суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин:

1) ними є реальні учасники адміністративних процесуальних правовідносин, тобто особи, які наділені процесуальними правами й обов'язками, завдяки реалізації яких такі правовідносини можуть виникати, розвиватися, видозмінюватися й припинятися;

2) ними можуть виступати: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові та службові особи; підприємства, установи, організації (юридичні особи), громадяни України, іноземці, особи без громадянства (фізичні особи);

3) необхідною умовою набуття статусу суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин є наявність в особи адміністративної процесуальної правосуб'єктності (сукупності адміністративної процесуальної правоздатності та дієздатності);

4) суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин є ширшим поняттям, ніж учасники адміністративного процесу, оскільки до свого суб'єктного складу включає також адміністративний суд.

Висновки. Таким чином, з урахуванням вищезазначеного можна зробити висновок, що під суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин варто розуміти їх реальних учасників, які наділені визначеними на нормативно-правовому рівні повноваженнями, спрямованими на виникнення, розвиток, зміну чи припинення адміністративних процесуальних правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV / Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5: П – С. К.: Вид-во «Юридична думка», 2003. 736 с.
4. Харитонova О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: теоретичні проблеми: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2008. 435 с.
5. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права (зі схемами, кросвордами, тестами): Підручник. К.: Кондор, 2002. 353 с.
6. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева (кер. авт. кол.). 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 720 с.
7. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України: навч. посіб. / Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. К.: Прецедент, 2007. 531 с.
8. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Сердюк І.А. Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Дніпропетровськ, 2008. 200 с.
10. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 458 с.